

Elke
generatie
een eigen
taal

Boekenweekthema
uitgediept

Onzetaal.nl/generatie

Boekenweekthema uitgediept

Stille generatie (1928–1945)

Stille generatie (1928-1945)

HOELAHOE JODELEN JUKEBOX MECCANO ONDERDUIKEN

BAKVIS

Miekers

NOZEN

PICK-UP PINDAKOEKJES DEKSELS! HEMELTJELIEF

NYLONS

Het Boekenweekthema is dit jaar ‘Mijn generatie’. Zou het niet aardig zijn als Onze Taal per generatie de modewoorden zou vaststellen, vroegen de boekpromotors van CPNB ons. We gingen aan de slag, met hulp van de lezers van *Onze Taal*. Hét modewoord per generatie vind je hierna steeds groot in de illustraties.

Het inspireerde ons ook om verder te kijken. Welke taal kleurde de generaties nog meer? En wat vinden de Boekenweekauteurs eigenlijk zelf van al die generationele taal?

✍ **Kristel Doreleijers** (Meertens Instituut) 🎨 **Studio Het Mes**

Stel je voor dat je een tijdmachine had waarmee je het schoolplein of de studentenvereniging uit je jongere jaren nog eens kon bezoeken. Zou je het taalgebruik van toen herkennen? Weet je nog welke woorden je moet gebruiken om er helemaal bij te horen? En hoe leuk zou het zijn als je nog verder terug kon gaan in de tijd om

te horen hoe de taal van je ouders klonk, en die van hún ouders?

De Boekenweek 2026 rolt met het thema ‘Mijn generatie’ de rode loper uit voor de taal van elke generatie, van mensen die de eerste tv’s in de huizen hebben zien komen tot de tieners van nu, die opgroeien met smartphones en AI. Elke generatie heeft immers haar eigen modewoorden en taaltrends, die heel veel →

zeggen over de tijd waarin iemand is opgegroeid. Wie een bepaalde generatie wil begrijpen, moet dus ook naar haar taalgebruik kijken. Maar hoe kom je de taaleigenaardigheden van elke generatie op het spoor? Dat is best een uitdaging, want veel oudere generaties herinneren zich vooral de meest opvallende modewoorden uit hun tijd. *Mieters*, *blits* of *kicken* bijvoorbeeld.

Toch kun je wel een grove schets maken. *Onze Taal* verzamelde de modewoorden van de verschillende generaties met hulp van de lezers, en verrichtte aanvullend speurwerk. De woorden die uit die inventarisatie naar voren kwamen, vind je in de illustraties verspreid over deze pagina's.

Reis mee in onze tijdsmachine: hoe klonk de jongerentaal toen, en hoe klinkt die nu?

De vroegste jongerentaal

Taal verandert constant; dat is iets van alle tijden. Maar de behoefte van jongeren om zich in hun taalgebruik bewust af te zetten tegen volwassenen, is vooral in de afgelopen honderd jaar ontstaan. De grootschalige opkomst van jongerentaal vond plaats halverwege de twintigste eeuw, grofweg vanaf de late jaren vijftig, en hing samen met een aantal maatschappelijke ontwikkelingen.

Vrijheid in liefde, opvoeding en taal kenmerkte het naoorlogse tijdperk. Door jeugdbewegingen als de nozems, provo's en hippies werd taalgebruik brutaler en jovialer dan dat van vooroorlogse generaties. Het keurige Algemeen Beschaafd Nederlands (ABN) van het Polygoonjournaal was immers niet echt geschikt om een sociale identiteit mee uit te drukken. Dat wil overigens niet zeggen dat iedereen in die tijd zo gearticuleerd sprak als nieuwslezers. Tot halverwege de twintigste eeuw spraken veel mensen

Woorden als 'ongesteld' en 'zwanger' nam de stille generatie liever niet in de mond.

thuis en op straat nog een plaatselijk dialect.

Jongeren uit de stille generatie (geboren tussen 1928 en 1945) waren in het algemeen wat behoudender dan de generaties erna. Woorden als *trut*, *eikel*, *lul* en *klerelijer* golden vaak nog als taboe, en ook *ongesteld* en *zwanger* nam deze generatie liever niet in de mond. Jongens en meisjes gingen naar aparte scholen, waar ze vaak nog les kregen van nonnen of andere geestelijken, en studeren was voorbehouden aan een kleine elitegroep. Daardoor misten de oudsten van de stille generatie fasen van socialisatie waar jongeren van latere generaties wel doorheen gingen. Er was minder gelegenheid om een eigen omgangstaal te creëren, want na de lagere school ging bijna iedereen meteen aan het werk.

Dat wil overigens niet zeggen dat de stille generatie helemaal geen modewoorden had. Halverwege de jaren vijftig kwam de jeugdcultuur van de nozems op en werden nieuwe, lossere muziekstijlen zoals rock-'n-roll populair. Uit die periode is *mieters* het bekendste woord. Dit had oorspronkelijk een negatieve betekenis (van *sodemieter*), maar werd vanaf toen gebruikt om uit te drukken dat iets

heerlijk of geweldig is. Ook woorden als *bakvis* ('meisje in de puberteit'), *deksels* (een 'zachte' krachtterm), *fuiven* ('feesten'), *pick-up* ('platenspeler'), *vetkuif* ('rock-'n-roll-haardracht'), *buikschuiver* ('bromfiets') en *grutjes/goeie grutten* (om verbazing uit te drukken) waren tekenend voor jongeren in de jaren vijftig.

Rebels en informeel

Mensen die hun jeugd beleefden in de late jaren vijftig en de jaren zestig – babyboomers (geboren tussen 1946 en 1964) en de jongsten van de stille generatie – maakten belangrijke veranderingen in het onderwijs mee. Jongens en meisjes belandden vaker in gemengde klassen, en eind jaren zestig kwamen er nieuwe schooltypen en grote scholengemeenschappen.

Steeds meer jongeren gingen studeren: tussen 1950 en 1970 verdriedubbelde het aantal studenten aan universiteiten. Ook kwamen jongeren steeds vaker buiten hun eigen woonplaats, bijvoorbeeld om naar school te gaan of te studeren. Daar ontmoetten ze sprekers van andere dialecten en pasten ze hun taalgebruik aan elkaar aan.

Dat verklaart waarom het dialectgebruik in Nederland rond de jaren zestig daalde. In de loop der jaren zou het steeds meer plaats gaan maken voor Standaardnederlands, eventueel met een regionaal accent, of voor regiolect (een 'tussenvorm' met invloeden uit het dialect én het Standaardnederlands).

Het taalgebruik werd vanaf de jaren zestig informeler, een trend die al in de voorgaande decennia was ingezet. Tutoyeren werd gangbaar binnen de eigen intieme kring om solidariteit uit te drukken ('zeg maar jij!'), terwijl *u* niet alleen meer ging staan voor beleefdheid, maar vooral voor afstand. Langzamerhand, en zeker vanaf de jaren zeventig, raakte ook het groeten met twee woorden in onbruik. Het aantal vloek- en schuttingwoorden nam toe, met verwijzingen naar seks en ontlasting, zoals *klote*, *fuck*, *hondenlul* en *shit*. De dolle mina's doorbraken het taboe op woorden als *zwanger* en *ongesteld*, maar ook op *de pil*. Naaktheid werd acceptabeler en *streaken* werd een rage. Vrijheid en losbandigheid werkten door in taal en gedrag. De jongeren in de jaren zestig stonden kortom aan de basis van de rebelseid die jongerentaal nog steeds kenmerkt. →

Column Hendrik Groen

Hippopotomonstrosesquippedaliofobie

Wikipedia geeft meer dan vijftig fobieën, waaronder mijn favoriet *hippopotomonstrosesquippedaliofobie*. Dat is angst voor lange woorden.

Andere opmerkelijke angsten: *alektorofobie* (voor kippen), *trypofobie* (voor objecten met gaatjes), *coulrofobie* (voor clowns), *lepidopterofobie* (voor vlinders), *paraskevidekatriafobie* (voor vrijdag de dertiende), *paruresis* (voor plassen in het openbaar). Een eigentijdse angst, nog niet officieel erkend door de psychiatrie, waar veel mensen onder lijden, is *nomofobie*: de angst om niet permanent bereikbaar te zijn per mobiele telefoon.

Maar waar gaat dit verhaal eigenlijk heen?

Naar mijn eigen fobie: angst voor nieuwe hippe woorden. Er zitten heel handige woorden tussen, hoor, zoals *slay*, *sick*, *vet*, *chill*, *tuff*, *cool*, *sigma*, *clock it* of *lit*.

Maar ik durf ze niet te gebruiken. Het luistert te nauw. Als je bij een gen-Z'er *vet* zegt waar het eigenlijk *slay* moet zijn, of tegen een gen-alfaër langs je neus weg iets *sick* vindt terwijl het overduidelijk *tuff* is, dan klap ik helemaal dicht door die meewarige, nee neerbuigende, nee

Foto: Frank Ruiters

dodelijke blik die ik krijg toegeworpen: deze oude man is zó níét *chill* of *sigma* of *cool*.

Durf ik minstens een week lang geen woord meer te zeggen tegen iedereen jonger dan veertig.

Ik heb alle fobieën bekeken, maar de mijne staat er niet bij. Ik heb een niet-bestaande fobie. Of een fobie die geen naam mag hebben.

Dus hierbij een oproep: graag een mooie naam voor angst voor nieuwe hippe woorden. Liefst

iets met Latijn of Grieks. Het kan niet anders dan dat psychiaters hem onmiddellijk officieel zullen erkennen.

Hendrik Groen, pseudoniem van Peter de Smet, is de schrijver van het Boekenweekgeschenk *Piaggio*.

Millennials (1981–1996)

Knotsgekke turbotaal

De opkomst van jongerentaal is niet los te zien van bredere jeugdculturen. In jeugdbewegingen en op school(pleinen) ontwikkelden jongeren nieuwe subculturen, met hun eigen kledingstijl, haardracht, muzieksmaak en taalgebruik. Door de vrije zaterdag kregen werkenden vanaf de jaren zestig meer vrije tijd, en steeds meer mensen hadden thuis een televisie.

T-shirts en jeans kwamen in de mode, en er kwam meer unisekskleding, zoals schipperstruien. Iets geweldigs was niet langer *mieters* maar *te gek*. Babyboomers vonden dingen ook *blits* of juist *mooi klote*. Ze bedachten allerlei nieuwe bijvoeglijke naamwoorden met een versterkende betekenis, in originele samenstellingen als *knotsgek*, *beregoed*, *knoerthard* en *kneiterberoemd*. Mensen met *spatjes* ('kapsones') konden beter *effe dimmen*, en waar jongens graag een *mokkel* ('knap meisje') *scoorden*, *scoorden* meiden bijvoorbeeld kledingstukken als *hotpants* of *minirokken*.

In de jaren zeventig en tachtig vernieuwde de taal onder meer door de iconische sketches van het cabaretduo Van Kooten en De Bie: woorden en uitdrukkingen als *jemig de pemig*, *regelneef*, *positivo* en *doemdenken* raakten in zwang. Verder hoorde je bij het afscheid nemen steeds vaker *doei of doeg* in plaats van *dag* of *tot ziens*.

Hippies uit de babyboomgeneratie maakten in de jaren tachtig plaats voor yuppies uit generatie X (geboren tussen 1965 en 1980): hoogopgeleide jongeren in grote steden. Hun vlotte babbel kreeg het label 'turbotaal'. Uit die periode stammen ook de afko's (afkortingen en verkortingen) van studenten, zoals *depri* ('depressief') en *popi* ('populair'). Je hoort ze nog steeds in de hedendaagse (studenten)taal, en er komen nog altijd nieuwe afko's bij, zoals *noncha* ('nonchalant') en *kowa* ('korte wandeling').

*Er komen nog altijd
nieuwe afko's bij, zoals
'noncha' ('nonchalant').*

Cooooo!!!!!!

Waar het modewoord *gaaf* het taalgebruik van gen-X'ers kleurde, vonden millennials (geboren tussen 1981 en 1996) de aangename dingen des levens *cool*, *vet*, *strak*, *flex* en *relaxed*. Vanaf de jaren tachtig was in steeds meer huishoudens een computer te vinden, en millennials maakten in hun jeugdijaren ook de grote opmars van de mobiele telefoon mee. Die ontwikkelingen leidden tot een nieuwe variant van het Nederlands, die ook wel sms-taal, chattaal of Korterlands werd genoemd. Forums, chatrooms, MSN, Hyves en online games zorgden voor een informele schrijftaal: sprektaalig, speels, expressief en beknopt. In chattaal schreven millennials bijvoorbeeld *yolo* ('you only live once'), *wjnmk* ('wil je nooit meer kwijt'), *w8 ff* ('wacht even'), *coooo!!!!* en *kweenie* ('ik weet het niet'), en maakten ze creatief gebruik van hoofdletters en leestekens (!!!!).

Er kwamen ook nieuwe manieren om te communiceren, bijvoorbeeld met gifjes (geluidloze bewegende plaatjes) en later memes (plaatjes met grappige teksten). Daarnaast eisten emoticons (zoals *xD*) en emoji's hun plek op in de informele taal. Ook die bleken in latere generaties aan verandering onderhevig: zo is het duimpje omhoog inmiddels bestempeld als 'boomerduim'. Oftewel: niet meer hip.

Stoere straatpraat en bekakt Goois

Het 'jijen' en 'jouwen' raakte rond 2000 echt ingeburgerd. Nog heel weinig jongeren spraken hun ouders met *u* aan, en ook op school en bij de overheid was communicatie minder formeel geworden. Veel taaltrends begonnen met de nodige ironie. Minachtende of sarcastische uitdrukkingen als *boeiuhhh* en *duh* galmden dankzij millennials over schoolpleinen. In de Randstad klonk steeds meer 'straattaal' (waarover in het vorige nummer van *Onze Taal* al uitgebreid te lezen was). Jongeren met verschillende taalachtergronden gingen het Nederlands mixen met andere talen, zoals Surinaams (Sranantongo), Papiaments, Turks, Marokkaans-Arabisch, Tamazight (Berbers) en Engels: *paas me die afoe* ('geef me een trekje van je sigaret'), *wollah harde pokoe* ('ik zweer het je, dit is goede muziek'), *check die patta's* ('kijk eens naar die schoenen'). Deze straattaal kwam in de jaren negentig al op bij de jongste gen-X'ers, maar bleef geliefd bij latere generaties, die weer hun eigen woorden bedachten. Hiphopartiesten en -formaties als De Jeugd van Tegenwoordig droegen hier onmiskenbaar hun steentje aan bij.

Sinds de jaren negentig waren er meer opvallende taalverschuivingen. Het Poldernederlands werd een trend, een ontwikkeling die al ergens in de jaren zeventig begonnen moet zijn en die de uitspraak van tweeklanken als *ei/ij* beïnvloedde: 'maaisje' in plaats van *meisje* en 'blaaif baai maai' in plaats van *blijf bij mij*. Met name jonge vrouwen in de media en de populaire cultuur, zoals Katja Schuurman en Bridget Maasland, waren de aanjagers van deze trend. Ook het bekakte accent met de Gooise *r* (met de tong dicht tegen het gehemelte) was in heel Nederland te horen aan het einde van lettergrepen: *maar* met een *r* zoals Amerikanen het woord *door* ('deur') uitspreken.

TikTok bepaalt de vibe

Terwijl veel millennials al op jonge leeftijd een computer en mobiele telefoon kregen, is generatie Z (geboren tussen 1997 en 2012) zo'n beetje ter wereld gekomen met een smartphone in de hand. In hun *gen-Z-slang* hoor je de invloed van online rolmodellen: artiesten, vloggers en influencers met veel volgers. Hedendaagse jongeren →

Column Doortje Smithuijsen

Stukgaan

Toen ik op de middelbare school zat, probeerden een vriendin en ik een tijdje te stoppen met lachen. Het idee was dat de bezigheid (lachen, dus) bij benadering tamelijk oncool was – zo'n open mond, en van dat ongecontroleerde geluid dat eruit kwam. In plaats van te lachen zouden we in het vervolg zeggen: 'Dat is best wel grappig', of anders gewoon: 'Grappig.'

In de praktijk hield dit plan geen enkele stand – lachen bleek niet per se een keuze, meer iets wat je overkwam. Geregeld kwam het voor dat we lachend verklaarden dat iets 'best wel grappig' was – en dat, vonden we, was eigenlijk nog stompziniger dan lachen an sich. Vandaar dat we na een paar dagen alweer besloten over te gaan op het ouderwetse lachen.

Ik vraag me af hoe middelbare scholieren het er vandaag de dag vanaf zouden brengen met dit experiment. Ik stel me voor dat zij een stuk geoefender zijn in het scheiden van grappige dingen enerzijds en het bijbehorende fysieke effect dat die teweeg kunnen brengen anderzijds. Al is het maar vanwege hun collec-

tieve talent de veelgehoorde uitspraak 'Ik ga stuk' (om aan te geven dat de jongere in kwestie iets of iemand grappig vindt) te combineren met een volledig uitgestreken gezicht – een gezicht waar concreet weinig 'stuk aan gaat'.

Je zou natuurlijk kunnen opperen dat het jammer is dat jongeren momenteel zo veel terughoudendheid ervaren om hun gezicht uit de plooi te vertonen – dat dit ongetwijfeld een effect is van de alom-

tegenwoordige telefoon die elk jeugdig gezicht op elk moment van de dag in selfiestand duwt. Een andere waarheid, ondertussen: ik had op mijn zestiende een moord gedaan voor zo veel zelfverkozen uitdrukkingsloosheid.

Doortje Smithuijsen is de schrijver van het Boekenweek-essay *Ik zou uw dochter kunnen zijn*.

*Veel taaltrends
begonnen met
de nodige ironie.*

zijn actief op platforms als Snapchat en TikTok, waar ze foto's en korte video's delen en bekijken.

Er ontstaan nieuwe vertelvormen, zoals GRWM-video's (*get ready with me*), waarin meiden hun make-uproutines delen, en *fitchecks* waarin jongeren hun outfits showen, doorspekt met Engelse leenwoorden en virale uitspraken die je ook 'offline' wel hoort. Gen-Z'ers vinden dingen *nice*, *sick* en *slay* of juist *cringe*. TikTok-trends bepalen wat een *vibe* is in het modebeeld en in het taalgebruik van jongeren. De opkomst van online dating(apps) heeft gezorgd voor nieuwe woorden als *ghosten* ('iemand's berichten negeren') en *catfishing* ('je online als iemand anders voordoen').

Conservatieve wind

Ook heeft een aantal grammaticale verschuivingen de laatste jaren voet aan de grond gekregen, zoals de (verdere) opmars van *een meisje die* en *die meisje*, en de *beter*-constructie: *beter gaan we weg*. Gen-Z'ers laten regelmatig onderwerpen en werkwoorden weg na voegwoorden ('Ik kan niet op stap, want examen') of lidwoorden en voorzetsels ('Ik ga stad').

Naast technologische ontwikkelingen zijn er ook maatschappelijke gebeurtenissen die het taalgebruik

van gen Z hebben beïnvloed. Zo kwam er onder meer door de Black Lives Matter-beweging meer bewustzijn over inclusieve taal en het aanduiden van groepen die het zelf niet altijd voor het zeggen hadden gehad. Het *n*-woord verdween en *slaaf* maakte plaats voor *slaafgemaakte*. Steeds meer jongeren raakten gewend aan genderaanduidingen als *queer* en *non-binair*, en er kwam meer aandacht voor genderneutrale voornaamwoorden als *hen/hun* en *die/diens*.

Tegelijkertijd is er de afgelopen jaren ook een conservatieve wind gaan waaien onder een deel van de jongste generaties, onder invloed van de ‘manosfeer’ en ‘incels’: (online) subculturen van mannen die bekendstaan om hun machogedrag en hun antifeministische of seksistische opvattingen. Woorden als *tradwife* (‘vrouw die een traditionele rol op zich neemt als moeder en huisvrouw’) en *looksmaxxing* (‘het maximaliseren van fysieke aantrekkelijkheid via bijvoorbeeld sport- en skincare routines of zelfs cosmetische ingrepen’) komen uit deze hoek.

Geen duidelijke betekenis

Gelukkig is de meeste jongerentaal vooral grappig en onschuldig. De oudsten van de jongste generatie, generatie alfa (geboren tussen 2013 en nu), zijn net aan hun tienerjaren begonnen: de fase waarin ze hun eigen omgangstaal gaan creëren. Gen alfa is nóg meer dan gen Z beïnvloed door internet en sociale media. Het is ook de eerste generatie voor wie het *Jeugdjournaal* een eigen woord-van-het-jaar-verkiezing in het leven heeft geroepen, waarin jongeren zelf mogen stemmen op hun favoriete woord. In 2024 won *bruuh*, een variant van *bro*, twee woordjes die jongeren massaal gebruiken om elkaar aan te spreken. In 2025 ging de winst naar *67*, een uitdrukking die eigenlijk

niks betekent en gebaseerd is op een rapliedje en een virale internetmeme. Het lijkt een nieuwe trend te zijn: mode-woorden zonder duidelijke betekenis. Dat zie je ook bij *skibidi*, dat in 2023 en 2024 populair was: een versterkend woordje voor positieve én negatieve dingen. Zulke woorden hebben wel een sociale betekenis: jongeren laten ermee zien dat ze naar dezelfde dingen kijken en dezelfde dingen leuk vinden.

De trends onder Nederlandse jongeren lopen steeds meer parallel aan trends in de internationale jongerencultuur. Online scrollen is het nieuwe schoolplein gewor-

den. Je hoort erbij wanneer je *clock it* roept als je wilt laten weten dat je iets hebt opgemerkt, je bent *cooked* als je de sjaak bent, iemand met veel uitstraling kun je *rizz* of *aurapunten* toeschrijven, en om te laten merken dat je het echt meent zeg je *yusu* ('oprecht') of *no cap* ('ik lieg niet').

Oudere generaties zijn vaak bezorgd over het taalgebruik van jongeren en de invloed van sociale media. Ze stellen dat eindeloos scrollen door 'inhoudsloze' posts slecht is voor hun aandachtspanne, intellectuele vermogen en mentale toestand. Zelf noemen jongeren dit *brainrot* (letterlijk 'hersenenrot'). Ze gebruiken die term bijvoorbeeld als het gaat over AI-gegenereerde animatiefiguren, zoals *Ballerina Cappuccina* en *Tung Tung Tung Sahur*. Oudere generaties hebben vaak geen idee wat hier interessant of grappig aan is, maar voor jongeren zit de aantrekkingskracht juist in die verwarring en inhoudsloosheid.

Wij-gevoel

Hoewel de taal van verschillende generaties heel duidelijk verschilt, hebben woorden als *mieters*, *te gek*, *gaaf*, *cool*, *nice* en *clock it* één belangrijke overeenkomst: ze creëren een wij-gevoel dat alleen insiders echt kunnen begrijpen. *Iykyk*: *if you know you know*.

Het taalgebruik van een bepaald tijdperk vertelt ons iets over de trends en hypes van dat moment. Maar het is meer dan dat: het zijn vaak grote maatschappelijke omwentelingen die de taal van een generatie beïnvloeden en vormgeven. Als de wereld om je heen verandert, dan verandert de taal mee. Taaltrends kunnen van korte duur zijn, maar ze kunnen ook voortbestaan in volgende generaties. Mooi dat al die taal dit jaar mag schitteren op de rode loper van de Boekenweek. ■

Meer generatietaal vind je op [Onzetaal.nl/generatietaal](https://onzetaal.nl/generatietaal).

Amaaaaii

Om te achterhalen welke woorden en taaltrends verschillende generaties typeren, schakelden we de hulp van onze lezers in.

De meeste respondenten kwamen uit Nederland, maar er reageerden ook 39 West-Vlaamse gen-Z'ers, allemaal geboren in 2011 en 2012 – waarschijnlijk een schoolklas. Hun favoriete woorden komen sterk overeen met hun Nederlandse leeftijdgenoten, maar enkele woorden springen eruit: *stief* en *vré*, *chaud* (naast *cool*), *omds* ('oh my days'), en verschillende varianten van *amai*: *amaaaai* en *amaaaaii*. Het contrast is vooral groot met de woorden die deze jongeren bij oudere generaties horen, zoals: *schoon*, *scheun*, *beire*, *aangenaam* en *plezant*. "Nogal saaie woorden", concludeert een respondent.